

T2. КОНКУРСНА ПРОЕКТНА ПРОГРАМА

T.2.1 / Контекст на конкурсот

Конкурсот за изработка на идејно архитектонско-урбанистичко решение за уредување на ридот Кале во Скопје претставува составен дел од проектот „Кале, културна тврдина“ во организација на Музејот на современата уметност во Скопје, чијашто цел е да ја поттикне ревитализацијата и просторното уредување на ридот Кале во привлечна и вибрантна градска содржина со различни културни, едукативни и рекреативни функции.

T.2.2/ Постојна состојба

Ридот Кале го обележуваат две културни зданија: Средновековната тврдина - Кале и Музејот на современата уметност (<http://msu.mk/>). Извонредното историско и актуелно значење на овие две маркантни зданија за градот Скопје се во значајна мерка намалени поради долгогодишната запуштеност на пошироката локација на ридот Кале. Дивите и тешко проодни појаси на зеленило и шут, лошата пристапна и светлечка инфраструктура, како и повеќето привремени супстандардни градби го парцелизираат ридот Кале во повеќе функционално некомпатибилни, изолирани и оттуѓени просторни фрагменти.

Чувствувајќи ги од една страна штетните последици од оваа состојба во поглед на достапноста до публиката, и од друга страна свесни за големиот потенцијал на овој простор во можната поддршка и проширувањето на разновидноста и привлечноста на нашите програми, тимот на Музејот на современата уметност со распишувањето на идејниот конкурс посакува смели и инвентивни, но истовремено и едноставни и применливи идеи и концепти за култивирање на ридот Кале во „тврдина на уметноста“ и јавниот интерес.

Во општата конкурсна рамка, предлозите треба да ги земат во предвид и да ги истакнат природните предности на локацијата и нејзините содржини во однос на близината до централното градско подрачје; разиграната морфологија на теренот и во таа смисла неговите рекреативни капацитети; топографската разноликост со многуте позиции од кои се пружаат раскошни визури на градската панорама и пејзажот на поголемата скопска долина.

Втората подеднакво важна компонента на проектните предлози се однесува на ридот Кале, како единствен јавен простор интегриран со динамични културни содржини, а за кои Музејот на современата уметност е носечката програмска платформа и во таа смисла предвидува организирање на уметнички, скулпторски, архитектонски, перформативни, мултимедијални, резиденцијални, едукативни семинари и работилници и други видови на интердисциплинарни или општествени проекти и јавни настани.

Т.2.3/ Локација

На стратешки важно место во рамките на скопската котлина, во пресекот на природниот коридор на течението на реката Вардар и оската северозапад-југоисток, по чија должина се издигнуваат повеќе ридести возвишувања (и по чија должина е изграден и скопскиот аквадукт и повеќе патишта), се издигнува и највисокото скопско брдо - Градиште. На неговата најјужна точка, не случајно, пронајдени се мноштво материјални траги од долготрајно историско населување и користење на овој простор, што во временски рамки досегаат сè до периодот на неолитот. Најзачувани и во просторот највпечатливи се, секако, трагите од средновековната скопска тврдина - Кале, што е и основната причина поради која тој топоним неретко се употребува за именување и на целокупниот простор на брдото.

Врз конституирањето и доживувањето на просторот на Калето значајно е напоредното влијание на повеќе заемно противречни феномени што на повеќе различни нивоа соучествуваат и придонесуваат во формирањето на неговиот динамичен идентитет. Така, на пример, на пејзажен план, Калето истовремено може да се доживее и како простран и напуштен карпест остров чија фигура драматично се издигнува над панорамата на градот, но и како блага живописна падина по чија должина меко се распослани куќите на најстарите скопски маала. На морфолошки план, просторот е еден од неколкуте најголеми, но истовремено и најмалку изградени градски територии; притоа, историјата на просторот е и подолга и содржајно побогата од останатите градски делови што го формираат скопскиот урбан архипелаг. На културолошки план, Калето претставува своевиден просторно-временски интервал во кој се допираат стариот и новиот, односно историскиот и модерниот град и начинот на живот во нив, но истовремено претставува и простор во кој тие заемно се поништуваат. Од сите овие причини, Калето зазема значајно место во историскиот развој на градот и претставува негов локалитет со исклучителни природни, пејзажни, историски, споменични и културни квалитети.

- **поширока локација (Л1) и проектна локација (Л2)**

За потребите на овој конкурс, границите на ридот Кале се дефинирани на следниот начин: локалитетот „Француски гробишта“ претставува граница на опфатот на северната страна, улицата „Самоилова“ на источната страна, северната сидина на скопската тврдина „Кале“ на јужната страна и улицата „Лазар Личеноски“ на западната страна. Споемантите граници на просторот ја дефинираат **„проектната локација“ (Л2).**

Како едно од проектанските барања на овој конкурс учесниците имаат обврска да го истражат и градскиот простор кој се наоѓа непосредно околу проектната локација (Л2), со цел да развијат и предложат концепт/и за можните начини на нивно поврзување - пејзажно, програмско, физичко итн. Во таа смисла, со цел поттикнување на што е можно поразновидни решенија во однос на начините како би можеле да бидат воспоставени подобри врски помеѓу „проектната локација“ (Л2) и непосредниот градски простор, **границите на „пошироката локација“ (Л1) треба да бидат одредени самостојно од страна на учесниците на конкурсот, а во зависност од нивните проектни концептуални определби.**

- **потесна локација (Л3)**

Во самото средиште на ридот Кале, симболично издигнувајќи се над неговата највисока топографска точка изградена е иконишната архитектонска фигура на зградата на Музејот на современата уметност. Како и Калето, така и зградата на Музејот е подеднакво противречна. Од една страна, нејзините чисти и рационализирани просторни односи ни малку не му пркосат на идиличниот карактер на пејзажот (па во таа смисла градбата и природата, односно архитектурата и местото совршено се преклопуваат и се надополнуваат едно со друго), но од друга страна, помеѓу Музејот и градот постои определен степен на одделеност и исклучивост, која е повеќе од само - физичка. Сликата, пак, на напуштениот „брег“ над кој лебди една осамена бела градба е исклучително моќна претстава што, како завршена и конечна, е толку силно втисната во визуелниот имагинариум на скопјани, што споменатиот простор го прави исклучително непогоден и деликатен за какви било сликовити архитектонски размислувања.

Во контекст на гореспоменатото, како едно од проектанските барања на овој конкурс, учесниците имаат обврска да го проучат непосредниот простор околу зградата на Музејот и за него да развијат и предложат концепт/и за „населување“ со неколку привремени градби од павилјонски тип, наменети за вдомување на дел од содржините на Музејот на современата уметност.

Со цел поттикнување на што е можно поразлични размислувања во однос на изборот на местата/локациите на кои би биле поставени овие павилјони, **границите на „потесната локација“ (Л3) треба да бидат одредени самостојно** од страна на учесниците на конкурсот, а во зависност од нивните проектни концептуални определби.

Т.2.4 /Проектна задача

Проектната задача на конкурсот е многу предизвикувачка: развој на идеен архитектонско-урбанистички проект чија основна цел е поттикнување на преобразба на просторот во градски предел со нови програмски, просторни и пејзажни квалитети. Од учесниците на конкурсот се бара да ги препознаат и претстават вредностите и потенцијалите на локацијата, како и да ги утврдат можностите и начините на кои таа би можела да привлече кон себе нови корисници, односно нови „жители“.

- **поширока локација (Л1)**

Во рамки на пошироката локација (Л1), од предложеното урбанистичко-архитектонско решение се очекува да даде одговор на повеќе поставени прашања, и тоа:

Кои би биле можните граници на пошироката локација и зошто? Какво влијание има урбаната територија што тие граници ја дефинираат врз идниот развој на проектната локација (Л2)? Како се пристапува од пошироката

локација кон проектната локација? Кои се потребните патишта и како се обликувани? Кои пешачки, велосипедски и транспортни врски може да се прошират од пошироката локација (Л1) кон проектната локација (Л2), минувајќи низ, покрај или околу постојните текстури на градот (Чаршија, Подкале, Дуќанџик...)? Какви сè типови на комуникациски врски се можни?

- **проектна локација (Л2)**

Во рамки на проектната локација (Л2), од предложеното урбанистичко-архитектонско решение се очекува да даде одговор на повеќе поставени прашања, и тоа:

Кој би сакал да престојува на локацијата и како би можел да го направи тоа? Што нуди локацијата на ниво на пејзаж, што на ниво на отворен јавен простор, а што како културно кодиран предел? Кој посебен идентитет може да го понуди оваа локација со цел да се привлечат нејзините идни посетители? Која тематска специфичност може да се понуди со интензификација на одредени содржини и кои би биле тие?

Дали постојат начини на програмирање на локацијата кои дозволуваат поинаква перспектива на градот и како тие програми би се однесувале на оваа специфична локација? Како јавниот живот може да се привлече кон локацијата, паралелно со долгорочните процеси на трансформацијата на локацијата во културен простор? Во меѓувреме, кои (конкретни) постојни простори може да се прилагодат за јавна употреба?

Дали постои можност локацијата да се трансформира во содржински атрактивен природен остров кој би профитирал од својата положба во рамки на градот, но во исто време би бил заштитен од „брзината“ и „бучавата“ што ја произведува централното градско подрачје? Колку време би било оптимално да се престојува на ова место - во текот на еден ден, во текот на една недела, во текот на годината?

Дали овој природен остров и понатаму треба да се набљудува како интровертна пејзажна енклава или постојат начини на надминување на постојните бариери - транспортни, физички, социјални, културни...? Дали е можна комбинацијата од двете – и издвоен и интегриран простор? Кои помеѓу-конфигурации се можни? Како може да се одвива потенцијалната трансформација на навиките на мобилност на посетителите во однос на трансформацијата на јавниот пејзаж?

Кои нови употреби може да се воведат во просторот со цел да се искористат неговите различни потенцијали? Како новите употреби би можеле да се преклопат со постојните (планирани и спонтани) и наместо да се поништат едни со други да придонесат во формирањето на новиот идентитет на просторот? Како овие интеграции можат да ги интегрираат и експлоатираат континуираните трансформации во следните пет до десет години?

Може ли да се предложат временски различни сценарија, да се покаже како може да се случува ова (пре)обликување, кои актери ги вклучува и кои видови простор произведува? Како може да се надмине неактивноста на просторот? Дали е можно да се замисли Калето претворено во „самодоволна“ урбана

целина, профитирајќи од неговите одлични врски со центарот на градот, но нудијќи ги сите природни, пејзажни и културни функции на градот во рамките на своите граници?

Програмските предлози треба да се однесуваат на проектната локација (Л2) и да понудат едно или повеќе можни сценарија поттикнати од барањето на конкурсот за трансформација на проектната локација (Л2) во двигател на урбаните промени.

- **потесна локација (Л3)**

Во делот на потесната локација (Л3), од учесниците на конкурсот се бара да го проучат непосредниот простор на потесната локација (Л3), да ги препознаат нејзините вредности и квалитети и да развијат и предложат концепт/и за „населување“ на просторот со неколку (оптимално помеѓу 2 и 3) привремени градби од павилјонски тип наменети за вдомување на дел од содржините на Музејот на современата уметност, како и нови содржини кои треба да ја преобразат потесната локација (Л3) на начин што ќе и додадат повеќе нови намени.

Павилјоните треба да претставуваат нови точки на јавниот интерес во рамки на потесната локација. Покрај прифаќањето на „музејските“ содржини, павилјоните треба да бидат отворени за други можности, односно збогатени или трансформирани во други – времени употреби. Во нив посетителите би требало да можат да се задржат одредено време, да се информираат за нешто, да добијат одредена услуга или сервис, да бидат дел од некој настан, да остварат средба и комуникација со други посетители на Музејот или местото, но истовремено и да можат кратко да се засолнат од временска неприлика, да се одморат и сл.

Основен проектански предизвик треба да претставува соодветното вклопување на новата градба во контекстот, преку одредувањето на вистинската местоположба на павилјоните во пејзажот (топографија, пристап, визури, допири со Музејот...), одредувањето на односот на структурата на градбата кон нејзината намена (програма), одредувањето на односот на структурата на градбата кон природната светлина, одредувањето на односот на структурата на градбата кон употребата на материјалот и способноста да создава одредена атмосфера.

Програмските, просторните, формалните и материјалните особености на павилјоните треба да бидат прилагодени на закономерностите на проектната и потесната локација (треба да се стреми да создаде хармониски однос и со природата и со зградата на Музејот), да бидат лесно пристапни од мрежата на постојните пешачки и сообраќајни патеки, формата и структурата на павилјоните треба да претставуваат кохерентна целина, павилјоните треба да поседуваат внатрешен простор, решението да обезбеди „мека“ транзиција помеѓу внатрешниот и надворешниот простор итн.

Во рамки на потесната локација (Л3), од предложениот архитектонски проект се очекува да даде одговор на неколку поставени прашања, и тоа:

Кои тематски содржини од Музејот на современата уметност, постојни или идни, би можеле да бидат издвоени во засебни градби од павилјонски тип? Дали овие содржини би можеле да функционираат засебно од Музејот? Дали е прифатливо дел од овие павилјони да примат и содржини кои не се нужно поврзани со работата на Музејот? Која би била оптималната големина на павилјоните и оптималното време за престој во нив? Каква врска треба тие да остваруваат со својата непосредна природна локација? Каква треба да биде врска на павилјоните со матичната градба? Треба ли архитектурата на павилјоните да се обиде да воспостави релација со архитектурата на Музејската градба или на таквата релација не треба да се инсистира заради различното мерило? Од кои материјали и преку какви градежни техники треба да бидат реализирани павилјоните?